

FSI3350 Storförenande teorier

7,5 hp

Grand Unified Theories

När kurs inte längre ges har student möjlighet att examineras under ytterligare två läsår.

Fastställande

Kursplan för FSI3350 gäller från och med VT19

Betygsskala

P, F

Utbildningsnivå

Forskarnivå

Särskild behörighet

Kvantfältteori. Teoretisk partikelfysik.

Undervisningsspråk

Undervisningsspråk anges i kurstillfällesinformationen i kurs- och programkatalogen.

Lärandemål

Efter avslutad kurs ska doktoranden kunna:

- ha kunskap om strukturen på inbäddningen av SM:ens gaugegrupp och de relevanta frihetsgraderna till ett enhetligt schema.

- matchning av standardmodellens parametrar på "mikroskopiska" parametrar av det underliggande ramverket.
- ha kunskap om ursprunget för de "generiska" förutsägelserna om enhetliga scenarier - Weinbergvinkeln, protonens instabilitet, företrädet av en TeV-skalg supersymmetri.
- betona skillnaderna mellan supersymmetriskt och icke-supersymmetriskt modellbygge och motsvarande experimentella begränsningar.

Kursinnehåll

Växelverkan inom och bortom partikelfysikens standardmodell. Öppna teoretiska problem inom standardmodellen. Indikationer på fysik bortom standardmodellen. Grundläggande introduktion till grupp teori. Inbäddning av standardmodellens gaugegrupper i en (halv-)enkel gaugegrup. Dynamiska konsekvenser av storförenade teorier. SU(5) som en förenad gaugegrupp. Höger-vänster symmetri. SO(10)-modeller.

Kursupplägg

I. Interaktioner i Standardmodellen för partikelfysik & tips om fysik bortom SM

- standardmodellen för partikelfysik
- öppna problem i SM
- kvantisering av hyperladdning i SM & "mirakel" av anomalikancellering
- smakproblemet i SM (Weinbergvinkeln, Yukawakopplingar, CKM-blandning)
- gaugehierarki problemet
- neutrinomassor & blandning

II. Tips på fysik bortom SM (renommerbar)

- tips på ny fysik från neutriner
- Majorananeutriner, gungbrädemekanismen, $d = 5$ -Weinbergoperatorn
- anomalier i U(1) av baryon- och leptonnummer i SM & framväxten av B-L
- ny fysik på grund av $d = 6$ -operatorer - icke-bevarande av baryontal
- B-brott krävs för baryogenes
- $d = 6$ -inducerad proton sönderfallshastighet och skalan hos den bakomliggande fysiken
- icke-bevarande av L som en lägre gräns för B-L:s sammanbrottskala
- tips på ny fysik från SU(2)xSU(3)-springande
- begreppet löpande koppling
- springande gaugekopplingar i Yang-Mills-teorier med fermioner och skalärer på en-loop-nivå
- potentiella fördelar med att ha en enhetlig gaugestruktur (Weinbergvinkeln, Yukawaförening...)

III. Intermezzo 1: Grundläggande intro till Lie-grupper och representationer

- Lie-grupper och Lie-algebror
- enkla, halvenkla Lie-algebror, kompakthet
- subgrupper, subalgebror, Cartan-underalgebra, vikter och rötter
- klassificering av enkla Lie-algebror, Dynkindiagram
- inslag av representationsteori
- reella x komplexa representationer, reducibla x irreducibla representationer
- grundläggande x antifundamentala representationer, adjungerad representation
- index, symmetriegenskaper
- exempel - grundläggande SU(N)-representationer, Youngtablåer, SO(n)-representation-

er, spinorer

- dekomposition eller irreps med avseende på undergrupper, Clebsch-Gordan-koefficienter

IV. Inbäddning av $SU(3) \times SU(2) \times U(1)$ i SM i en (halv-)enkel gaugegrupp G

- SM Cartaner & att behöva leta efter rang 4 eller mer
- behov av komplexa representationer
- enda enkla rang-4-alternativet - framväxten av $SU(5)$
- normaliseringsfrågor & "kanoniska" vs "fysikalisk" normalisering av $U(1)$ -laddningar i

GUT

- kvantisering av SM:ens (hyper)laddning
- Higgssektorn, singletter med avseende på en undergrupp, Higgsmekanismen

V. Dynamiska konsekvenser

- $d = 6$ -protonsönderfall (allmänna överväganden)
- förening av gaugekopplingarna, frikoppling under M_G & GUT-skala-tröskelkorrigeringar
- tips på minimala modell(er)s struktur

VI. Den minimala $SU(5)$ -modellen

- struktur
- icke-triviala förutsägelser
- GUT-skalans Weinbergvinkel
- tredje generationens Yukawa-konvergens
- gaugelöppning i minimal $SU(5)$
- ett tips på supersymmetri

VII. Intermezzo 2: supersymmetri & supersymmetriska GUT

- supersymmetris grunder
- Den minimala supersymmetriska Standardmodellen
- SUSY-smak och CP-frågor, proton sönderfall & R-paritet, leptonsmaksbrott i SUSY
- SUSY-gaugelöppning
- spänning mellan proton sönderfall & SUSY-CP och smak vs förenings- och hierarkikrav

VIII. Den minimala SUSY $SU(5)$ -modellen

- struktur
- proton sönderfall i den minimala SUSY $SU(5)$ -modellen
- problem med minimal SUSY $SU(5)$ (proton sönderfall, neutrinossektorn, D-T-finjustering)

IX. LR-symmetri & Pati-Salam

- $U(1)_{B-L} [\times SU(2)_R]$ som en gaugesymmetri
- ursprunget till neutrinos masskala
- Pati-Salam-symmetri och leptontal som en fjärde färg
- lindra proton sönderfall i SUSY LR-modeller

X. $SO(10)$ -modeller

- $SO(10)$ -spinorer
- $SO(10)$ i $SU(5)$ - och Pati-Salam-språk
- SUSY- x icke-SUSY-uppställning
- renormerbar x icke-renormerbar gungbräda
- proton sönderfall i SUSY $SO(10)$
- $d = 4$ -proton sönderfall
- $d = 5$ -proton sönderfall
- jämförelse med SUSY $SU(5)$

XI. Minimal renormerbar SUSY SO(10)

- partikelinnehåll
- R-paritet som en gaugesymmetri
- typ-II-gungbräda och naturligt stor leptonblandning
- frågan om den absoluta neutrinomassskalan

XII. Öppna problem & riktningar

- dublett-triplett-uppdelning
- SUSY proton sönderfall
- störning & närhet till Planckskalan
- mellanliggande skalor, gravitino problemet i SUSY GUT
- SUSY SO(10) eller icke-SUSY SO(10)
- split SUSY

XIII. Exotiskt (om tiden tillåter)

- klassiska icke-perturbativa lösningar & spontant brutna gauge teorier
- Nielsen-Olesen-virvel i 2+1 dimensioner, topologiska laddningar
- t'Hooft-Polyakov-monopolen i 3+1 dimensioner
- monopoler i GUT
- katalys av baryonsönderfall
- monopoler & inflation

Kurslitteratur

- P.Langacker, Phys.Repts. 72 (1981)
- R.Slansky, Phys.Repts. 79 (1981)
- D.Bailin, A.Love, **SUSY gauge field theories and string theory**, ISBN 0750-302674
- G.G.Ross, **Grand Unified Theories**, 1984, ISBN 0805-369678
- R.N.Mohapatra, **Unification & Supersymmetry**, 1986/92, ISBN 0378-955348

Examination

- INL1 - Inlämningsuppgift, 7,5 hp, betygsskala: P, F

Examinator beslutar, baserat på rekommendation från KTH:s handläggare av stöd till studenter med funktionsnedsättning, om eventuell anpassad examination för studenter med dokumenterad, varaktig funktionsnedsättning.

Examinator får medge annan examinationsform vid omexamination av enstaka studenter.

Övriga krav för slutbetyg

En uppsättning hemuppgifter.

Etiskt förhållningssätt

- Vid grupparbete har alla i gruppen ansvar för gruppens arbete.

- Vid examination ska varje student ärligt redovisa hjälp som erhållits och källor som använts.
- Vid muntlig examination ska varje student kunna redogöra för hela uppgiften och hela lösningen.